

روز به روز همه چیز در دنیا در حال تغییر و دگرگونی است، از علم و تکنولوژی گرفته تا سطح تفکر و روان افراد جامعه بسرعت در حال تغییر است، گاهی این تغییرات نشان از رشد و پیشرفت فردی و اجتماعی دارد، گاهی هم برعکس عمل کرده و نشان دهنده انحطاط افراد و تأثیرات منفی سقوط آنها در بطن جامعه است. یکی از بلایابی که با پیشرفت بشری، دامان همه جوامع از کشورهای پیشرفته تا جوامع توسعه نیافته را گرفته مواد مخدر یا اشکال و انواع گوناگون است. این روزها علاوه بر مواد مخدر سنتی، انواع جدید مواد مخدر صنعتی نیز سبب شده نه تنها آمار مردان مصرف کننده مواد مخدر بالا رود، بلکه بر تعداد زنانی که به این بلای خانمان سوز مبتلا می شوند نیز افزوده شود، این در حالی است که اعتیاد زنان هرچند اگر به لحاظ آماری در برابر اعتیاد مردان کمتر باشد، اما نتایج و عواقب بسیار زیانبارتری را به همراه دارد، چرا که زن علاوه بر نقش زنانه، به عنوان یک مادر و طیفه پرورش و تربیت نسل‌های بعدی هر جامعه‌ای را نیز عهده‌دار است. گفتنی است بر اساس آخرین آمارهای موجود حدود ۱۰ درصد معتادان کشور را زنان تشکیل می دهند. آنچه که در حوزه اعتیاد زنان نباید دست کم گرفت، این نکته است که باید در مدت زمان کوتاهی این آسیب واکاوی شود، چرا که حتی یک زن مبتلا به اعتیاد و تمام خانواده او، به مراتب از ده‌ها مردی که گرفتار این آسیب هستند، می تواند برای خود، خانواده و جامعه آسیب رسان تر باشد.

گزارش «ایران» از عواقب و نتایج زیانبار اعتیاد در زنان

اجحاف مضاعف روی دوش زنان

موضوع اعتیاد زنان بسیار پیچیده تر و عمیق تر از مردان است و آنها را دچار مشکلات زیداتری می کند

رما مطهریان / ایران

سیگار، تریاک، هروئین، مورفین، خشیش، متادون و... تا اشکال جدیدتر آن شامل قرص شادی یا اکستازی یا «متیل دی اکسی متیل آمفتامین» به شکل آدامس، قرص، کپسول یا پودر دارای عوارض خطرناک روحی و جسمی است. استفاده از این مواد اعتیادآور در سال‌های اخیر موجب شده برخی افراد جامعه اعم از زن و مرد به آسانی به این مواد دسترسی پیدا کنند و با توجهات مختلف خود را مصرف کننده آن بدانند.

به گفته وی، گزارش‌ها و آمارها حکایت از آن دارند که شمار مردان مصرف کننده مواد بیش از ۹۰ درصد نسبت به زنان بیشتر است، این در حالی است که در سال‌های اخیر شمار زنان معتاد به مواد مخدر نیز در حال افزایش است. اگر سه عامل اینجاست که در خیلی از مواقع به مصرف مواد اعتیادآور، دوم، وجود وابستگی روانی و جسمانی به آثار دارو و مواد اعتیادآور و در آخر، علاقه شدید به افزایش مداوم میزان مصرف دارو و مواد اعتیادآور را در هر دو جنس مرد و زن یکسان و برابر بدانیم، اما باید اعتیاد به مواد مخدر در زنان را دارای تبعات بسیار ناگوارتر، ایجاد پیچیده‌تر و چندگانه‌تری دانست.

دیمی زاده با بیان اینکه مشکل حضانت بعد از ترک هم از جمله مواردی است که سبب وارد شدن آسیب‌های جدی به زنان می شود، می‌گوید: فرض کنید مادرانی که اعتیاد را ترک می کنند، این زنان، وقتی می خواهند به اجتماع بازگردند، برای به دست آوردن حق حضانت دچار مشکلات زیادی می شوند. به دست آوردن حق حضانت، پدیده‌ای است که زنان را بسیار زیادی را از سوی سیستم مددکاری می طلبد و کار سیستم مددکاری را در این حوزه چندین برابر می‌کند.

وقتی زن بارداری که دچار اعتیاد است، به سیستم درمانی مراجعه می کند، پس از به دنیا آمدن نوزاد، فرزندش از او گرفته می شود و به سختی می تواند ثابت کند که می خواهد به جامعه بازگردد و فرزندش را در کنارش بزرگ کند.

دبیرکل وابسته سازمان‌های غیردولتی آسیای میانه و غرب آسیا در ادامه اضافه می کند: اصولا ما پژوهش‌های قوی، قدرتمند و محکمی در حوزه درمان و بازتوانی اعتیاد زنان نداریم، منابع ما آنقدر قوی نیستند تا بتوانیم راه‌حل‌های جدید پیدا کنیم و مجبوریم بر اساس تجربه‌هایی که کسب می‌کنیم، روش‌های درمانی و راه‌حل پیدا کنیم. همه مواردی که به آنها اشاره شد، می‌طلبید در سریع‌ترین زمان ممکن پژوهش‌های دقیق و درست در این حوزه با قدرت بیشتری انجام شود تا بتوان به راه حل‌های درمانی بهتری نیز دست پیدا کرد.

■ اعتیاد و تبعات خانمان سوز آن بر زندگی

فهمه نظری، مدرس دانشگاه و پژوهشگر مسائل اجتماعی درباره آثار مخرب اعتیاد زنان به «ایران» توضیح می‌دهد: مواد مخدر از هر نوعی شامل

■ دوشنبه ۲۲ فروردین ۱۴۰۱
 ■ سال بیست و هشتم
 ■ شماره ۷۸۸۳

چرا اعتیاد زنان برای جامعه خطرناک است؟

اعتیاد به مواد مخدر یکی از کشنده‌ترین روش‌هایی است که افراد برای زندگی خود برمی‌گزینند اما این آغازی بر پایان بسیاری از تباهی‌هایی است که می‌تواند زیست فردی و اجتماعی را دچار مخاطرات سخت و تلخ کند.

متأسفانه این پدیده شوم در میان زنان جامعه به دلایل مختلف رشد یافته و عوارضی تلخ را برای فرد، خانواده و اجتماع پدید آورده است که در این نوشتار به علل بروز و پیامدهای روانشناختی آن خواهیم پرداخت.

اگر جامعه را به مثابه یک کالبد در نظر بگیریم بواقع زنان روح این کالبد هستند. جایگاه زنان در جامعه و خانواده را نباید صرف نقش و وظایف اجتماعی در نظر گرفت بلکه باید وجود زن را به مثابه هوای زندگی جمعی دانست. جریان زندگی بیش از هر اکسیری نیازمند برخورداری از وجود شایسته، بالنده، موفق و پر انرژی زنان است، بنابراین هر جامعه‌ای که به سمت رشد و تعالی سیر می‌کند، بی‌گمان از زنان برخوردار از سلامت جسمی و روانی بهره‌مند است و در مقابل جامعه با عدم برخورداری از این امتیاز به ورطه سقوط و فروپاشی پیش خواهد رفت.

براساس مطالعات و پژوهش‌های مختلف مواجهه زنان با مصرف مواد، متأثر از دو عامل، جنسی، یعنی تفاوت‌های بیولوژیکی و جنسیتی، یعنی تفاوت‌های فرهنگی است. بر همین پایه باید توجه داشت که جنبه‌های اعتیاد در زنان نسبت به مردان تحت تأثیر متغیرهای متفاوت و جنبه‌های روانی دیگری است. چهار مؤلفه در گرایش به مواد مخدر بانوان نقش اصلی دارند که عبارتند از:

الف- کسب قدرت و هویت‌یابی: پیامدهای روانشناختی تمایل به مصرف مواد مخدر برای دستیابی به جلوه‌های زیبایی و جذابیت بیشتر، تناسب اندام، کسب تجربه‌های زمیستی همانند مردان، کسب هویت اجتماعی متمایز، ژست اجتماعی و به روز بودن و پیشگیری از یکنواختی زندگی از مهم‌ترین دلایل ثبت شده در این خصوص هستند که نقش عامل جنسیت در این مؤلفه بارز است.

ب- پاسخ به فشارهای اجتماعی: فشارهای عاطفی ناشی از آزار جسمی و جنسی، فرار از فشارهای روحی ناشی از محدودیت‌های خانواده و محیط، فشار ناشی از مشکلات مالی و اقتصادی و بازخوردها و فشارهای روحی تحمل شده به فرد از جمله عواملی است که تأثیر بسزایی در گرایش به مواد مخدر دارد.

ج- نقش خانواده و دوستان: کسب تأیید و پذیرش از طریق همراهی و همنوایی با دوستان، مصرف مواد توسط سایر افراد خانواده و عادی بودن مصرف مواد در فرهنگ خانوادگی به عنوان یک الگوی پر فشار و مؤثر در گرایش افراد به مواد مخدر می‌باشد.

د- استفاده ابزاری از مواد: کسب لذت جنسی بیشتر، استفاده از مواد مخدر به عنوان دارو در درمان در مواجهه با بیماری‌های سخت و صعب‌العلاج، رفع خستگی، تحمل دردهای مزمن، کنترل بیماری‌های روانی همچون افسردگی، اضطراب، ترس، تحریک‌پذیری و بهتر درس خواندن از جمله موارد ناشی از این موضوع است.

در پدیدار شدن اعتیاد سه ضلع مثلث فرد، خانواده و جامعه ایفای نقش ویژه خود را دارند. استفاده از الگوهای تربیتی شایسته و کسب مهارت‌های زندگی در دوران نوجوانی و جوانی که شخصیت فرزندان در حال تکوین و شکل‌گیری است کمک خواهد کرد تا فرزندان در مواجهه با گروه همسالان و در هیجان‌خواهی و حس لذت از زندگی، مهارت‌ها، قابلیت‌ها و توانایی‌های لازم را برای کنترل هیجانات، خشم و عصبانیت، مهارت «نه گفتن»، خودآگاهی، قاطعیت و جرات‌مندی، تصمیم‌گیری و مدیریت استرس و اضطراب را بیاموزند و به کارگیرند تا تحت تأثیر عوامل محیط دچار مشکل نشوند.

در بعد اجتماعی نیز باید به این مسأله توجه داشت که پذیرش نقش و جایگاه زنان در بسترهای مناسب اجتماعی و حمایت از رشد اجتماعی، اشتغال، فعالیت‌های اجتماعی و... می‌تواند منجر به توانمندسازی بانوان و کاهش مخاطراتی همچون فقر و عدم نشاط اجتماعی و سایر آسیب‌های اجتماعی در میان بانوان شود. بی‌گمان عدم دسترسی به امکانات مالی و معیشتی، احساس محرومیت، ناگامی و افسردگی می‌تواند زمینه‌ساز اعتیاد در میان زنان شود. از سویی دیگر باید به زمینه‌های متفاوت اجتماعی بروز اعتیاد در طبقات اجتماعی فقیر و غنی جامعه اشاره داشت. حضور در میهمانی‌ها، پارتی‌ها و مسافرت‌های دسته جمعی کنترل نشده نیز می‌تواند زمینه ساز گرایش به مواد مخدر باشد.

باید به این نکته توجه داشت که هیجان‌خواهی، کنجکاوی، وابستگی، خشونت دیدگی، اعتراض و مقاومت و انزوا و رهایی از فشار مهم‌ترین علل گرایش زنان به اعتیاد است و اگر به این موضوعات و رهاکارهای لازم اندیشیده نشود، جامعه با عواقب و پیامدهای ناگواری مواجه خواهد شد.

آسیب‌پذیری و آسیب‌دیدگی زنان و عدم صیانت از سلامت جسمی و روانی آنها موجب افول اخلاق در جامعه و مسدودسازی شریان‌های زندگی جمعی خواهد شد. نهاد خانواده با حضور زن شکل می‌گیرد و فرزندان سالم از درون این خانواده به سطح جامعه خواهند آمد و جامعه‌ای سالم را پدیدار خواهند ساخت.

کاهش فرصت ازدواج دختران معتاد، طردشدن از خانواده، عدم ایفای نقش مادری، فروپاشی خانواده، نبود نظارت بر رفتار فرزندان، ارائه الگوی نامناسب رفتاری، کاهش روابط فامیلی و احتمال ابتلای اعضای خانواده به بیماری‌هایی از قبیل ایدز و... می‌تواند از پیامدهای اعتیاد زنان باشد. همچنین زنانی که در دام اعتیاد گرفتار هستند، دچار آسیب‌های جدی از جمله تحقیر، تهدید، تمسخر، طرد از سوی خانواده، بدرفتاری اجتماعی، اذیت و آزار جنسی و روحی و صدمات جسمی می‌شوند.

برای جلوگیری از این بلای خانمان سوز، همیشه پیشگیری بهتر از درمان است و بهترین درمان همان افزایش آگاهی در فردی - شخصیتی باشد، نسبت به اعتیاد مردان مخرب‌تر و آسیب‌زاتر و دارای پیامدهای فردی و اجتماعی بیشتری است.

نظری درباره پیامدهای اعتیاد زنان این گونه اظهار می‌کند: اول) اعتیاد در زنان موجب اختلالات روحی و روانی می‌شود، به طوری که اگر یک زن از ناراحتی روحی و روانی در رنج است، اعتیاد وی، او را بیشتر از گذشته درگیر مسائل روحی - روانی می‌کند، دوم) اعتیاد به مواد مخدر در زنان زمینه ابتلا به بیماری‌های جسمی نظیر انواع سکت، سرطان و دردهای مربوط به زنان می‌شود، سوم) اعتیاد در زنان دارای هزینه است و چون امری پنهان از دیگران

نظارت و پیگیری مداوم از سوی والدین بر رفتار فرزندان، رفت و آمدهای آنان

انگ‌زنی و اعمال خشونت بر زنان بسیار بیشتر از مردان است و بازگشت یک زن معتاد به اجتماع بسیار متفاوت‌تر است و این موضوعی است که باید بیش از پیش به آن توجه شود. یکی از راه حل‌هایی که می‌تواند در کاهش آمار اعتیاد زنان مؤثر باشد، این است که زنان نیاز به یافتن استقلال شخصی خود از گروه‌هایی که با آنها زندگی می‌کنند، دارند؛ همان گروه‌هایی که سبب شده‌اند این دسته از زنان به اعتیاد روی آورند

است، آنان جهت تأمین هزینه و مخارج مواد نیاز به پول دارند که در بسیاری از مواقع زنان در دام تن‌فروشی می‌افتند و درگیر بیماری‌های جنسی می‌شوند.

از پیامدهای اجتماعی اعتیاد زنان نیز نباید غافل شویم، به اعتقاد این پژوهشگر اجتماعی و استاد دانشگاه، از پیامدهای اجتماعی زنان، اول) مطرود شدگی و فاصله گرفتن زنان از خانواده و اجتماع و احساس تنهایی و غربت بیشتر آنان، دوم) از دست دادن فرصت‌های کاری یا از دست دادن شغل، سوم) نزول شأن زن و مادری در خانواده، جامعه و قربانی شدن کودکان و خانواده، چهارم) ارائه الگوی نامناسب رفتاری از زن در جامعه، پنجم) ترویج بی اعتمادی به افراد جامعه، ششم) افزایش ارتکاب انواع جرم نظیر سرقت و جیب‌بری با حضور زنان و افزایش زنان در زندان.

و جلوگیری از حضور آنان در پارتی‌ها و مجالس که خطر مصرف مواد مخدر در آنها بالاست، تشویق به انتخاب دوستان مفید، صالح و مبادی آداب و اخلاق نیز توصیه می‌شود.

در این بین نهادهای رسمی چون دولت به همراهی رسانه نقش ویژه‌ای در پیشگیری اعتیاد افراد جامعه بویژه زنان دارند. دولت می‌تواند به ارائه برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های ویژه تشویقی و حمایتی از زنان بپردازد. اشتغالزایی یکی از این برنامه‌هاست.

ایجاد شغل برای دختران پس از اخذ دیپلم و پس از فارغ‌التحصیل شدن از دانشگاه، ایجاد و افزایش مشاغل مربوط به زنان، اولویت دادن به نقش مفید و مثبت حضور زنان و رفع تبعیض جنسیتی در جامعه از مهم‌ترین‌ها و اولویت‌های جدی امروز جامعه ماست.